

ÎNCEPUTURILE SATULUI RĂSTOCI

Așezarea geografică a Răstociului, care din punct de vedere administrativ aparține comunei Ileanda, din județul Sălaj, nu e greu de făcut. Situat în podișul dealurilor Someșene, în regiunea calcaroasă din nordul Someșului¹, în unghiul de interferență a drumului județean Jibou—Ciocmani—Răstoci cu șoseaua națională Dej—Baia Mare, el are ca vecine satele: Perii Vadului la Est, Mesteacănul la Nord și Lemniul la Vest².

Numele satului își găsește semnificația în dicționarul lui Cihac. „Rostoka“, în limba slavă, înseamnă braț de râu desprins ca să înconjoare o insuliță³. O răstoacă, prezentă aici la începutul sec. al XVI-lea, e menționată în actul din 1548 al Annei Báthory de Șimleu de confirmare a daniilor făcute întemeietorilor localității⁴. Și azi, în marginea sud-vestică a așezării, toponimicul se perpetuează, deși el nu mai acoperă de mult o realitate. Cu certitudine, au fost cel puțin două asemenea brațe desprinse din matcă, de vreme ce satul a primit numele la plural: *Răstoci*. Așa i-au spus întotdeauna locuitorii săi și vecinii, iar dacă în diverse documente el apare ROSTOCZFALWA (1530), ROSTOSFALWA (1543), RWZTOCZFALWA (1549), RASTOCZ (1566), RAZTOCH (1567), RESTÓCZ (1650), KIS-RASZTÓLTZ (1668), RASZTOCZ (1720), RÉSTOLLTZ (1831)⁵ — acestea nu sînt decît deformări grafice ale străinilor.

Despre înființarea Răstociului ni s-a păstrat un rezumat latin al unei „dovezi de danie“. Din acesta rezultă că Ioan Drágffi, stăpînul domeniului Chioar, le-a oferit lui Petre și Toma Hossu din Mesteacăn locul pentru construirea unei mori, cu obligația ca tot acolo să ridice și un sat. Actul — emis din Ardud în 1525 — menționează că celor doi li s-a dat și ... *voievodatul*⁶ — adică conducerea mai multor sate, adunate într-o unitate administrativ-militară specifică românilor.

¹ *Monografia geografică a R.P.R.*, I, București, 1960, p. 650.

² Harta politică și administrativă a R.S.R.

³ Al. Cihac, *Dictionnaire d'etymologie daco-romaine*, Frankfurt am Main, 1870, p. 309.

⁴ J. Kemény, *Diplomatarium Transilvanicum*, VIII, p. 481—485, la Filiala Cluj-Napoca a Bibl. Acad. R.S.R. Manuscrise, A-122. (Vezi anexa a III-a la acest studiu).

⁵ J. Kádár, *Szolnok-Dobokavármegye Monográphiája*, IV, Deés, 1900, p. 53—54.

⁶ Urbariul domeniului Chioar și Căvnic din 1651, satul „Kis Nyires“, fotocopie, la Fil. Cluj a Bibl. Acad. R.S.R., Manuscrise, F. 148, originalul la Arh. Naț. Maghiară din Budapesta, Fond Conventul de Cluj-Mănăstur, Urbarii, fasc. 26 (Vezi anexa I, la acest studiu).

Voivodatul de Răstoci mai cuprindea cel puțin încă două sate. După opinia noastră, acestea erau Mesteacănul și Perii Vadului, pentru că descendenții lui Petre și Toma Hossu au continuat să-și exercite autoritatea numai aici. În urbariul din 1651, conscriptorul care a făcut rezumatul actului lui Drágffi, a șters peste cuvântul „frata” scris după numele celor doi voievozi⁷. Ștersătura, ca și faptul că dregătoria a fost dată în sarcina a doi inși, își au explicația în aceea că Petre era tatăl și Toma, fiul său, iar titlul cu care fuseseră investiți, păstra — după cum vom mai vedea — o tradiție de familie.

La data aceea, Ioan Drágffi ajunsese comite al Timișoarei și, ca vasal al regelui, trebuia să asigure, în caz de război, 1000 de călăreți pe câmpul de luptă⁸. Voievozii de sate erau printre puținii oameni de încredere rămași după crîncena răscoală condusă de Doja. Înaintea plecării la ciocnirea de la Mohács cu turcii, Ioan Drágffi a perceput dări speciale iobagilor de pe domeniile sale, iar voievozii au trebuit să se pregătească să participe la război cu calul, harnașamentul și armele proprii⁹. Probabil că în dezastrul de la Mohács, unde turcii au trecut prin sabie floarea nobilimii maghiare, să fi pierit și voievodul Petre Hossu din Răstoci, împreună cu stăpînul său¹⁰. El nu mai e amintit în actul de eliberare din iobăgie, din 1530, și-i vor rămîne fiului său, Toma, toate ostenele și toate favorurile situației cîștigate.

În 5 ani, Toma Hossu, a reușit să colonizeze un număr suficient de familii, ca satul să fie încheșat ca atare. Cîtorul Răstociului a fost răsplătit cu totul deosebit pentru virtuțile sale organizatorice și atașamentul către stăpîn. Catharina Drugeth de Homonna, văduva lui Ioan Drágffi, i-a dat, în 1530, act de scutire și eliberare, acesta fiind și primul document în care e menționat numele localității¹¹. Pășind la curtea din Arad pentru ceremonia „manumissiei”, Toma Hossu a auzit din gura stăpînei, rostită cu glas tare, declarația de scoaterea din iobăgie, apoi, primind în genunchi pergamamentul care consfințea trecerea sa în rîndul oamenilor liberi¹², s-a întors iar în satul căruia îi așezase vatra.

Voievodatul de Răstoci, deși foarte restrîns teritorial, datorită poziției lui, nu era dintre cele mai comode. La Valea Puturoasă (azi — Bizușa), el se învecina cu domeniul Ciceului, care a aparținut, pînă la 1560, Moldovei¹³. Din cînd în cînd, ajungea pînă aici, stăpînirea Imperiului Habsburgic care ocupase Ungaria Superioară¹⁴. Orice mișcări la hotar trebuiau urmărite. Prin

⁷ *Idem*.

⁸ P. M. Dan, *Cebi, slovaci și români în secolele XIII—XV*, Sibiu, 1944, p. 243.

⁹ D. Prodan, *Iobăgia în Transilvania în secolul al XVI-lea*, II, București, 1968, p. 173—194.

¹⁰ Al. Filipașcu, *Înstrăinarea unor familii și averi maramureșene*, în „*Tribuna*”, nr. 10 (1942), p. 744.

¹¹ Urbariul domeniului Chioar și Căvnic din 1651, satul „Kis Nyireș”. (Vezi anexa a II-a la acest studiu).

¹² Șt. Pascu, *Voievodatul Transilvaniei*, I, Cluj, 1972, p. 388.

¹³ *Istoria bisericii române*, I, București, 1957, p. 253—362.

¹⁴ Șt. Pascu, *Transilvania în epoca principatului. Timpul suzeranității turcești — 1541—1611* (curs litografiat) Cluj, 1948, la Bibl. Univ. „Babeș-Bolyai” din Cluj-Napoca.

voievodat trecea o cale rutieră de legătură a Transilvaniei cu exteriorul și alta fluvială — Someșul — care asigura transportul pe plute al sării, marfă foarte scumpă, mult căutată în Ungaria¹⁵. Securitatea hotarelor, a mărfurilor și călătorilor a făcut necesară înființarea unui nou sat, chiar pe granița domeniului Chioar. Ocupându-se de colonizarea Bizușii (românii i-au zis și „Fățeni”)¹⁶ Toma Hossu i-a jalonat vatra imediat după 1550¹⁷. Priceperea voievodului de a împămînteni oameni o vădese recensămintele, care arată că atît la Răstoci, cît și la Mesteacăn și Perii Vadului, după 1543 s-a constituit anual cîte o „poartă” iobăgească și s-a construit o casă¹⁸. Creșterea ar fi fost și mai însemnată, dacă dezmembrarea Ungariei n-ar fi antrenat dispute permanente asupra Chioarului și a celorlalte „părți”, trecute adeseori silnic de la un stăpîn la altul.

Devotat în continuare binefăcătorilor săi, Toma Hossu a fost reconfirmat în toate drepturile sale în 1548, de către Anna Báthory de Șimleu, văduva lui Drágffy Gáspár¹⁹. Era, probabil, un gest spre pomenirea răposaților, pentru că tot cam pe atunci, voievodul Dan din Dăneștii Chioarului, a primit satul cu același nume, întemeiat de el; voievodul din Remetea, Berchezoaia; voievodul Marian din Prislop, Sălănița, iar voievodul Trif din Vărai, Ciula²⁰. Donațiile li se cuveneau, de altfel, în virtutea așa-zisului „drept voievodal” din Transilvania, aplicat oricărui întemeietor de „slobozie” prin colonizarea de oameni în locuri deșerte sau defrișate de ei²¹.

Deși nu se pomeneste nicăieri despre oferirea satului lui Toma Hossu, acesta l-a primit, fără îndoială, concomitent cu daniile către ceilalți conducători de obști, pentru că în 1553, cu ocazia stabilirii impozitelor, voievodul a fost notat cooproprietar al Răstociului împreună cu Drágffy Gheorghe. În anul următor însă, a fost înscris doar Drágffy²². Înseamnă că voievodul Toma murise, iar urmașilor săi nu le-a fost reînnoită dania.

După moartea lui Toma Hossu, teritoriul administrat de el s-a împărțit în două voievodate mai mici. Unul, cu reședința în Perii Vadului, includea și Mesteacănul și era pus sub porunca lui Damian Hossu²³. Voievodatul Răstociului, cuprinzînd și Bizușa, i-a revenit lui Toma (II) Hossu²⁴. Cei doi moștenitori erau niște dregători foarte modești, dacă-i comparăm cu voievodul din Prislop, conducător a șapte sate²⁵.

¹⁵ Din istoria Transilvaniei, I, ediția III-a, București, 1963, p. 134, 135 și J. Kádár, *Szolnok-Dobokavármegye Monographiája*, III, Deés, 1900, p. 25, 33.

¹⁶ J. Kádár, *op. cit.*, II, p. 322.

¹⁷ M. Szentgyörgyi, *Kövár vidékének társadalma*, Budapest, 1972, p. 12, nota 4.

¹⁸ J. Kádár, *op. cit.*, IV, p. 58; vol. V, p. 261 și 560.

¹⁹ Vezi nota 4.

²⁰ D. Prodan, *op. cit.*

²¹ E. Veress, *Documente privitoare la istoria Ardealului, Moldovei și Țării Românești*, III, București, 1931, p. 179.

²² J. Kádár, *op. cit.*, p. 54.

²³ L. Makkai, *Szolnok-Doboka megye magyarságának pusztulása a XVII. század elején*, Kolozsvár, 1942, p. 90.

²⁴ *Idem*; și Pușcariu, Ioan, cavaler de..., *Date istorice privitoare la familiile nobile române*, Sibiu, 1892, p. 143—146.

²⁵ L. Makkai, *op. cit.*, p. 90.

Imprejurările în care și-a făcut slujba noul voievod de Răstoci au fost — după cum vom vedea — potrivnice unei dezvoltări normale a localităților din subordinea sa. În 1566, satul de reședință nu avea decât 20 de familii, iar Bizușa — 92⁶. Dar am văzut că recensămintele de după 1543 au consemnat la Răstoci o creștere naturală anuală de câte o familie și o „poartă” (sesie întreagă). E firesc să presupunem că de la un moment dat a avut loc o însemnată „roire” în afară. Aceasta s-a datorat faptului că în nenumărate rînduri austriezii și turcii au ocupat regiunea Chioarului, supunînd-o la jafuri și pîrjoliri, într-un timp în care domnia regelui Ioan II Sigismund și a mamei lui Isabella, încă nu se consolidase în Transilvania²⁷. Mulți i-au ajutat pe aceștia, în dorința de a evita transformarea țării în pașalic sau instalarea dominației austriece. Pentru răsplătirea serviciilor aduse, și în urma stingerii familiei Drágffy, regina-văduvă a dăruit, în 1556, Chioarul abuzivului magnat Gheorghe Báthory²⁸. Proaspătul stăpîn a introdus sarcini noi în sate supunînd locuitorii la poveri contrare „obiceiului pămîntului” — ceea ce a accentuat și mai mult mizeria țăranilor și dorința lor de fugă — forma cea mai la îndemînă pentru a scăpa de servituți. Voievozii locali s-au plîns de toate acestea trimișilor împăratului Maximilian al Austriei, în speranța că cel care smulse, în 1565, domeniul Chioar de la Báthory, împingînd granițele imperiului pînă la Bizușa, va fi bun și îndurător. Aveau mare nevoie de protecția lui, întrucît în anul precedent, cu ocazia asedierii cetății, din iunie pînă în septembrie, turcii pustiiseră multe sate. După un an, în Ciolt, Remetea și Buteasa nu se găsea nici un locuitor. Cele trei căsuțe pustii din Răstoci arătau și ele urmele încă proaspete ale urgiei²⁹.

Unde vor fi plecați oamenii? Desigur, unii în păduri, așa cum se obișnuia, alții, nefiind legați prea mult de sat, au căutat adăposturi mai sigure pribegind spre țările vecine. În intervalul dintre anii 1550 și 1570, în părțile Carpaților polonezi s-au înființat, dintre cei prigonîți, 123 de „slobozii valahe”³⁰. Nu-i exclus să se fi pripășit pe acolo și unii răstocenii.

Locuitorii Răstociului, nu prea numeroși, erau destul de diferențiați. Se vede aceasta din conscripția urbarială ordonată de împăratul Maximilian și întocmită pe domeniul Chioar în 1566³¹. Între cei care foloseau o sesie întreagă iobăgească se numărau: Mihail și Ioan Marcu, Marian Hossu (scris „Hozzo”), Grigore Dorean și unul al cărui nume conscriptorul nu l-a înțeles: Pryss (probabil Opriș) Fentris (?).

Dominau însă, iobagii care foloseau o jumătate de sesie. Iată-i în ordinea trecerii lor în urbariu: Petru Gașa, Mihail Marcu (II), Dumitru Pocul, Gheorghe Gașa, Dan Bucea, Petru Drăghiș (caligrafiat „Dragyss”), Ioan Bota (ne-

²⁶ *Ibidem*.

²⁷ Vezi nota 14.

²⁸ J. Kádár, *op. cit.*, IV, p. 54.

²⁹ D. Prodan, *op. cit.*

³⁰ Șt. Metes, *Emigrări românești din Transilvania în secolele XIII—XX*, București, 1977, p. 25.

³¹ L. Makkai, *op. cit.*, p. 90.

terminînd o literă a ieșit „Bolha“), Lazar Ianuș, Ioan Bucea, Lazar Șimon (sau Simion) și văduva lui Ilie Mare (în original „Relicta Eliae Nagy“).

O categorie aparte o formau „oaspeții“ sau „inquilinii“. În Răstoci existau trei: Trif Marcu, Vasile Marcu și Ștefan Bucea. Probabil că-i slujeau voievodului.

Cei care locuiseră în căsuțele părăsite, fuseseră „săraci“ — adică fără nici un fel de inventar agricol. Numele lor nu e consemnat. Se specifică numai faptul că își câștigaseră traiul prin munca la împlătutul grîului.

Am menționat numele tuturor înscrisurilor în urbaniu, pentru că e cea dintîi listă completă a locuitorilor satului. Ea nu lasă nici o urmă de îndoială asupra elementului etnic totalitar românesc, mai ales că toate obligațiile înscrise în urbaniu erau specifice satelor românești. Iar dacă există cîte un nume care pare străin, aceasta se datorează cel mai adesea, obiceiului concriptorilor de-a traduce în limba lor poreclele (ex. Lungul = Hozzo, Hozzw și Hozzw1³²; Mare = Nagy), trecute ca nume de familie.

Sarcinile dregătorilor nu erau deloc ușoare. Din urbaniul amintit reiese că în obligația voievodului intra grija tuturor bunurilor mobile și imobile ale domeniului, aflătoare în zona jurisdicției sale. El urmărea efectuarea la timp a lucrărilor agricole pe seama cetății. Strîngerea dărilor și îndeplinirea de către săteni a tuturor slujbelor și prestațiilor datorate, îi dădeau mult de furcă. Una din sarcinile cele mai grele rezida în instruirea militară a bărbaților, în fruntea cărora mergea la război, imediat ce primea poruncă de la pîrcălabul cetății³³.

La Răstoci, Toma (II) Hossu era ajutat în treburile curente de crainicul Lazar Simon, iobag cu o jumătate de sesie. El asimila atribuții dintre cele ale voievodului și cele ale judeului sătesc, dregător pe care satul nu-l avea³⁴.

Voievodul, judele sau crainicul erau și cei care întreprindeau judecățile, ajutîndu-se de dreptul cutumiar și legile fixate de stăpîinii feudali ai domeniului.

Măsuri coercitive aplicate de dregători sătenilor, au fost notate cu minuțiozitate în urbaniu. În epocă, vînația pricinuită prin lovire unui om costa cît rănirea unui porc: 64 de dinari. Dar dacă lovitura omului sîngera și o vedea voievodul, prețul urca la 1 florin, care revenea pîrcălabului cetății. Moartea porcului rănit aducea plata lui integrală; a omului se sancționa cu pierderea capului și confiscarea bunurilor, dacă osînditul nu avea moștenitori legali.

Neînfățișarea la judecata dregătorilor sau nesocotirea peceții puteau atrage moartea, dar exista și posibilitatea grațierii. În cazul obținerii clemenței, vinovatul plătea 7 florini, din care unul se înmîna pîrcălabului, iar ceilalți, stăpînului cetății.

³² *Ibidem*.

³³ D. Prodan, *op. cit.*

³⁴ *Ibidem*.

Drastic se globeau răpirile de femei. Aici exista un vechi obicei românesc al „furării fetelor”. El rezolva, de cele mai multe ori, o problemă de dragoste, când rudeniile se opuneau căsătoriei. Domnii de pământ au făcut din el o sursă de venituri. Pentru un asemenea „furt”, se pretindeau câte 2 florini de la fiecare partener. Răpirea fetei fără voia ei se globea cu... 12 florini. În schimb, bărbatul care își alunga soția sau o părăsea, era sancționat doar cu 1 florin. Tot cu 1 florin se pedepsea desfrîul și adulterul. Violul însă, aducea uciderea agresorului. Cu moartea se mai osindeau hoții și prădătorii, afară de cazul cînd se puteau ierta și cînd erau globiți substanțial³⁵.

Obligațiile iobăgești apăsau greu pe umerii sătenilor. De Sîngeorz și de Sînmihai, voievodul ridica birul. În 1566, răstocenii trebuiau să plătească, în total, 5 florini la prima scadență și tot atîția la a doua. „Darurile” se făceau obligatoriu tot de sărbători. La Crăciun, bărbații tăiau, fasonau și transportau la cetate 7 căruțe de lemne. Dar „carul” se alcătuia din 52 de crengi, ceea ce, de fapt, obliga la 2—3 încărcături. Tot ca „dar” se percepea de la răstoceni o vacă pentru carne, plătită mîna de la mîna, 7 bulgări de unt și 7 cași.

„Datul strungii” obligație specifică satelor românești, era reglementată în felul următor: din fiecare turmă se pretindea câte o oaie, numai că Gheorghe Báthory socotea turma din 10 capete, nu din 100, cum se obișnuia. Așa și dijma porcilor, cu diferența că proprietarii care aveau sub 10 animale trebuiau să-și răsкупere contribuția cu 4 dinari.

Singur voievodul se bucura de scutirea tuturor acestor obligații. Ba profita și el de unele prestații iobăgești, cum erau aratul și cositul, sarcini care, de obicei, se efectuau pentru cetate³⁶.

Împăratul Maximilian n-a luat contribuțiile de la răstoceni decît un an. La începutul lui 1567, după un asediu de 13 zile, condus de un căpitan al regelui Ioan II Sigismund, cetatea Chioar și regiunea au revenit Transilvaniei³⁷. Hagymás Kristoff de Beregsău, numit dregător în Maramureș, a fost recom-pensat dăruindu-i-se întreg domeniul, inclusiv Răstociul³⁸.

De acum și pînă la sfîrșitul secolului, satul nu mai e menționat în nici un document cunoscut.

VALER HOSSU

ANEXE

I. În tabelul cu nemeșii pedestri ai satului Mesteacăn („Kis Nyires”), în dreptul numelor lui „Hoszszo László alias Mocso” și „Hoszszo Mathe alias Borsa”, într-o acoladă, e trecut următorul text:

³⁵ *Ibidem*.

³⁶ *Ibidem*.

³⁷ L. Makkai, *op. cit.*, p. 54.

³⁸ J. Kádár, *op. cit.*, IV, p. 54.

Prodixerunt Donationales Mag(nifi)ci Joh(anni) Dragfi, super loco unius vilae erigenda, Voivodatu et loco unius molendini aedificandi foriventas providis Petro et Thomae Hoszszu de Kis Nyires donatis. Fu Erdöd 1525, sub sigillo usuali.

Traducerea:

Dovada de danie a magnificului Ioan Dragfi oferită veniților din altă parte, înțelepților Petre și Toma Hossu din Mesteacă, asupra locului pe care să ridice un sat, Voievo-datului și locului pentru ridicarea unei mori. A fost dat în Ardud, 1525, sub sigil obişnuit.

II. Cu privire la situația proprietăților familiei Hossu din satul Mesteacă, în urbariu se găsește următoarea însemnare:

Prodixerunt literas quinas super immunitatibus fuis.

Primas. Mag(nificae) Catharinae Druget de Homonna, Mag(nifi)ci Joh(anni) Dragfi Re(lic)ta, super Exemptio(n)e Thomae Hoszszu de Rostocz falu ejusque haeredes ab o(mni)bus ditiis et solutionibus. Datas in Erdöd A(nn)o 1530.

Traducerea:

Scrisori doveditoare asupra celor ce sînt neatingătoare:

Prima, a magnificei Catharina Druget de Homonna, văduva magnificului Ioan Drágfi, asupra eliberării lui Toma Hossu, din satul Răstoci, și a urmașilor săi de toate contribuțiile și slujbele (iobăgești — n.n.). Dat în Ardud, anul 1530.

III. *Transumptum Conventus Kolos Monostoriensis de A(nn)o 1655 continens in se Annae Bathory Confirmationales et Donationales loci cujusdam molendinalis in Rastoltz (Resztoltz, Distr. Kővár) pro Thoma Hoszszu de A(nn)o 1548.*

Nos Requisites Litterarum, et Litteralium Instrumentorum in Sacristia, sive Conseruatorio Conventus Monasterii B. Mariae Virginis de Kolosmonostora repositorum, et locatorum, ac quarumlibet Judicarium Deliberationum, legitimorumque Principalium Mandatorum executores et c. Damus pro memoria p(er) praesentes, quod Nobilis Ladislaus Hoszszu de Kis-Nyires Nostri veniens in conspectum hominibus, et in personis Nobilium Pauli, et Petri, filiorum quondam Georgii Hoszszu de Kis Nyires fratrum suorum Carnalium, exhibuit et praesentavit Nobis quasdam Litteras Magnificae quondam Dominae Annae Bathory de Somlyo, primum Gasparis Drágffy de Béltheke, ex post vero Antonii Drugeth de Homonna, Spectabilium, et Magnificorum D(omi)norum Rel(ic)tae super collatione Vajvodatus, ac unius molendini loci Thomae quondam Hoszszu de praedicta Nyires, nec non exemptione Taxarum tam ordinariarum, quam extraordinariarum et c. data, et emanatae confirmationales, sigilloque ejusdem Dominae in inferiori eorundem margine roboratas, in duplici papyro potenter confectas, ad transummendum. Petentes Nos memorati Ladislaus Hoszszu nominibus quorum supra, debita cum instantio, ut copiam, seu paria eorundem Litterarum Confirmationarium trasumpto praesentium Nostrarum verbaliter inserendum, iurium eorundem futura pro cautela necesar(ia) sub Sigillo Conventus Nostri authentico fideliter, et conscientios eisdem extradari vellemus. Quarum verbalis continentia sequitur in nunc modum:

Nos Anna Bathory de Somlyo Magnificorum Dominorum, alias olim Casparis Drágffy de Béltheke, nunc vero quondam Antonii Drugeth de Homonna, Comitum Szolnok Mediocris, et de Kraszna Comitum Relicta, memoriae commendamus tenore praesentium significantes, quibus expedit Universis. Quod Nos accepta supplicatione Egregiorum Benedicti Literati de Zalón Kemén Provisoris, et Castelani Castri Nostri Kővár, ac Francisci Porkoláb Magistri Curiae Nostrae pro parte Providi Thomae Hoszszu de Kisnyires, Vajvodae Nostro de Rast(otz) in eo Nobis porrecta, ut universas Litteras, Donationales, et Exemptionales Magnifici quondam Domini Joannis Drágffy de Béltheke, Comitatum Szolnok Mediocris, et de Kraszna Comitum, super collatione Vajvodatus, ac loci unius molendini, ac Generose, Magnificae Dominae Catharinae Drugeth de Homonna ejusdem Magnifici Domini Joannis Drágffy Relictae, super exemptione Taxarum, tam ordinariarum, quam extraordinariarum, ac fertorum,

et Nisorum, falconum, domarum, aliarumque quarumlibet solutionum, in litteris illis donationalibus, et Exemotionalibus clarius donatis, jam dicto Thomae Hoszszu V(ajvodae) Nostro datas confirmare, ac in super in quondam rivulo de fluvio Szamos, et circa possessionem praedictam Rasztotz descendente, et decurente eidem praescripto Thomae Hoszszu Vajvodae Nostro unum locum molendini dare dignaremur. Nos ergo exaudita supplicatione Praefatorum Provisoris, et Castellani Nostri ac Magistri Curiae Nostrae, praedictas litteras donationales, et exemptionales Magnifici quondam Domini Joannis Drágffi, ac Generosae, ac Magnificae Dominae Catharinae, relictiae ejusdem D(omi)ni Joannis Drágffi, in omnibus continentis eorum confirmavimus, locum molendini in specificato rivulo circa possessionem jam dictam Rasztotz decurrente saepefato Thomae Hoszszu Vajvodae Nostro dedimus, donavimus, et contulimus; imo confirmamus, et damus, donamus, et conferimus in filios filiorum. Harum Nostrarum vigore, et testimonio Litterarum mediante. Quocirca Vobis Universis Provisori, et Castellano Castri Nostri Kővár, ac caeteris cujuscunque Status, et praeminentiae familiaribus Nostri modernis videlicet, et futuris committimus, et mandamus, quatenus praenominatum Thomam Hoszszu, Vajvodam Nostrum in Confirmatione Litterarum a praedictis Domino Joanne Drágffi et Domina Catharina praefato Thomae Hoszszu datarum, et donationum loci molendini superius declarati liberosque et successore illius confirmare, protegere, et defendere debeatis. Aliud non facturi praesentibus perlectis, exhibentibus restitutis. Datum in Castro Nostro Kővár, feria V-a prox(ima) post festum Visitationis Mariae. A(nn)o D(omi)ni 1548.

Nos itaque, jurisque, et justitiae consuetam praelibati Ladislai Hoszszu, nominibus, et in personis quorum supra, factam petitionem, pro more Nostro admittente, copiam seu Paria praecursorum Litterarum Confirmationaliu, Nobis per eundem in specie exhibitum et praesentatum Transumpto praesentium Nostrarum verbaliter, et sine omni diminutione, et augmento, et variatione, Jurium praescriptorum Pauli, et Petri Hoszszu filiorumque, et successorum eorundem universorum futuro pro cautela necessar(ia) sub sigillo Conventus Nostri extradatas duximus, et concedendas, communi justitia, legeque Regni permittente. Datum feria VI prox(ima) post Dominicam ...culi. A(nn)o D(omi)ni 1655.

Traducerea:

Transumptul Conventului din Cluj-Mănăstur din anul 1655 conținând înăuntru scrisoarea din anul 1548 a Annei Bathory de confirmare și donare a unui loc de moară în Răstoci (Răstoci, Distr. Chioar) pentru Toma Hossu

Noi, păstrătorii documentelor așezate și depuse în sacristia sau arhiva Conventului mănăstirii fericitei fecioare Maria din Cluj-Mănăstur, și executorii și păstrătorii oricăror delibărări judiciare și porunci importante legiuite, dăm de știre prin prezenta că nobilul Vasile Hossu din Mesteacăn, venind în fața noastră, în locul și numele nobililor Pavel și Petre, fiii răposatului Gheorghe Hossu din Mesteacăn, frații săi după tată, ne-a înfățișat și ne-a arătat o scrisoare de întărire a măritei doamne, răposata Anna Bathory de Șimleu, văduva măritilor și cinstiților domni, mai întâi a lui Gașpar Drágffi de Beltiug, apoi a lui Anton Drugeth de Homonna, despre donarea voievodatului și a unui loc de moară răposatului Toma Hossu din sus-zisul Mesteacăn, și nu mai puțin despre scutirea de dări, atât cele obișnuite cât și extraordinare, (scrisoare de confirmare) dată și întărită în marginea ei inferioară cu sigiliul acestei doamne, concepută corect pe hirtie, în dublu exemplar, pentru a fi transmisă în chip de copie. Și rugându-ne Vasile Hossu pe noi, cei pomeniți, în numele celor de mai sus, cu stăruința cuvenită, ca să introducem copia acestei scrisori de întărire, cuvînt cu cuvînt, în transumul nostru, al celor de față, drept cheazășie viitoare necesară drepturilor aceloră (frații Pavel și Petru — n.n.), noi binevoim să i-o redăm fidel și conștiincios, sub sigiliul autentic al Conventului nostru; al cărei conținut în cuvinte urmează în acest fel:

Noi, Anna Bathory de Șimleu, odinioară văduva lui Gașpar Drágffi de Beltiug, iar acum văduva răposatului Anton Drugeth de Homonna, măriti domni, comiți ai comitatelor Solnocul de Mijloc și Crasna, dăm de știre prin conținutul celor de față, comunicîndu-le tuturor căroră li se cuvine, că noi, acceptînd cererea distinșilor Benedict Literatus de Slnkamen, provisor și castelan al cetății noastre Chioar, și Francisc pîrcălabul, magistrul al curții noastre, pentru chibzuțul Toma Hossu din Mesteacăn, voievodul nostru de Răstoci, înaintată nouă pentru aceea ca să binevoim să confirmăm toate scrisorile de donație și scutire date sus-pomenitului Toma Hossu, voievodul nostru, cea a măritului domn răposatul Ioan Drágffi

de Beltiug, comite al comitatelor Solnocul de Mijloc și Crasna, despre acordarea voievodatului și a unui loc de moară, și cea a generoasei și măritei doamne Catharina Drugeth de Homonna, văduva aceluiași mărit domn Ioan Drágffi, despre scutirea de dări, atât obișnuite cât și excepționale, ca și de darea florinului și eretelui, a șoimului și cea pe casă, și de alte contribuții de orice fel, clar menționate în acea scrisoare de danie și scutire și pe deasupra (să binevoim — n.n.) să-i dăm aceluiași amintit Toma Hossu, voievodul nostru, un loc de moară pe un rîșor ce pornește din fluviul Someș și curge în jurul pomenitei moșii Răstoci; iar noi, ascultînd rugămîntea provisorului și castelanului nostru și a magistrului curții noastre, amintiți anterior, am confirmat pomenitele scrisori de donație și scutire, cea a măritului domn, răposatul Ioan Drágffi și cea a generoasei și măritei doamne Catharina, văduva aceluiași domn Ioan Drágffi, în toate prevederile lor, și am dat, am acordat și am conferit des-numitului Toma Hossu, voievodul nostru, un loc de moară pe amintitul rîu care curge în jurul zisei moșii Răstoci; și chiar i-l dăm, i-l întărim, donăm și acordăm neam de neam, prin puterea și mărturia acestei scrisori a noastre. Pentru care poruncim și ordonăm vouă, tuturor, provisorului și castelanului cetății noastre Chioar și celorlalți slujitori ai noștri de orice stare și rang, celor de față și celor viitori, ca să-i întăriți și să-i apărați pe sus-pomenitul Toma Hossu, voievodul nostru, și pe copiii și pe urmașii săi întru confirmarea scrisorilor date sus-zisului Toma Hossu de pomeniții domnul Ioan Drágffi și doamna Catharina, și întru donația locului de moară menționat mai sus. Altfel să nu faceți! După citirea celor de față, (scrisoarea) să se restituie celui care o înfățișează. Dat în cetatea noastră Chioar, în prima zi de joi după sărbătoarea Bunei Vestiri, în anul Domnului 1548.

Astfel noi, primind după obiceiul nostru cererea dreaptă și conformă cu legea și cu dreptatea a pomenitului Vasile Hossu, făcută în numele și în locul celor amintiți mai sus, așa cum îngăduie dreptul comun și legea regatului, am pus să fie întocmită și acordată — în transumtul acestei scrisori a noastre, sub sigiliul Conventului nostru — o copie cuvînt cu cuvînt, fără nici o scădere, adăugare sau schimbare, a scrisorilor de întărire văzute mai înainte, ce ne-au fost arătate și înfățișate de acesta în original, drept viitoare chezașie necesară drepturilor menționaților Pavel și Petre Hossu și ale tuturor fiilor și urmașilor lor. Dat în prima vineri după duminică... (text indecifrabil — n.n.) în anul Domnului 1655.

(Traducerile. Radu Ardevan)

ÜBER DIE ANFÄNGE DES DORFES RASTOCI

(Zusammenfassung)

Im Jahre 1525 verlieh der Herr der Festung Chioar, Ioan Drágffi, für Verbesserung des Bereicherungstandes der Domäne, dem Petre und Toma Hossu aus Mesteacăn, das Amt des Voivoden — eine spezifische — administrativ-militärische Einrichtung der Rumänen dieser Gegend — den Platz für eine Mühle am Fluss Someș, sowie das Recht, dort ein Dorf zu errichten. Im Jahre 1530 war das Dorf Răstoci gegründet. Gleichzeitig wurde Toma Hossu, für seine Verdienste, aus der Leibeigenschaft entlassen. Er und seine Nachkommen behielten das Amt des Dorf-Voivoden und zeichneten sich hinsichtlich der Bevölkerungsvermehrung und Verteidigung des Gebietes aus. Aus der von Kaiser Maximilian von Österreich, welcher die Domäne Chioar 1566 besetzte, angeordneten Urbarial-Konskription erfahren wir die soziale Lage der Einwohner von Răstoci, deren und des Voivoden Verpflichtungen an die Festung (Chioar), die den rumänischen Dörfern eigenen Lasten.